

Bilecik Üniversitesi Yayınları

SİRET SEMPOZYUMU -II-

**TÜRK-İSLÂM
TARİHİNDE VE BATI'DA
HZ. MUHAMMED ALGISI**

(30 NİSAN - 01 MAYIS 2011)

Yrd. Doç

BİLECİK - 2012

OSMANLI PADİŞAHLARINDA PEYGAMBER SEVGİSİ

*Doç. Dr. Murat AKGÜNDÜZ**

Kuruluş devirlerinden devletin sonuna kadar Osmanlı padişahlarının genelde dindar bir karaktere sahip oldukları görülmektedir. Son Osmanlı padişahı Sultan Vahdeddin (1918-1922), hanedanlarında dinsiz bir ferdin çıkmadığını söylemiştir.¹ Bu dindar karakterlerinin gereği olarak Osmanlı padişahları, Peygamberimize karşı olan sevgilerini çeşitli şekillerde ifade etmişlerdir. Çoğunlukla yazdıkları şiirlerde bu sevgilerini dile getiren padişahlar, yine peygamber sevgisinin gereği olarak onun yaşadığı Mekke ve Medine'ye "surre" denilen paraları ve hediyeleri göndermişlerdir. Karşılık beklenmeden yapılan bu yardımda, peygamber sevgisinin büyük etkisi olmuştur. Burada tarihi bir sıra takip edilerek Osmanlı padişahlarının peygamber sevgilerini nasıl gösterdikleri anlatılacaktır.

Osmanlı beyliğini geniş sınırları olan bir devlete dönüştüren Sultan I. Murad (1362-1389), 20 Haziran 1389'da Kosova Savaşı'ndan önce yaptığı meşhur duasında, peygamber sevgisini ve onun yüzü suyu hürmetine ordusunun muzaffer olmasını aşağıdaki şekilde dilemiştir²:

"Âb-rûy-ı Habîb-i Ekrem için
Kerbela'da revan olan dem için

Ehl-i İslâma ol muîn ü zahîr
Dest-i a'dâyı bizden eyle kasîr"

* Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Bk. Ali Fuad Türkgeldi, *Görüp İşittiklerim*, Ankara 1988, s. 273.

² Solakzâde Mehmed Hemdemî, *Tarih*, haz. Vahid Çabuk, Ankara 1989, I, 63.

Sultan I. Murad'ın oğlu Yıldırım Bayezid (1389-1402), kendi öneminde dervişleriyle beraber Bursa'ya gelen ve seyyid olduğu bilinen Emir Sultan (ö. 1429)'a büyük bir hürmet göstermiş ve kızı Hundi Hatun ile evlenmesine izin vermiştir. Yine bu dönemde, Peygamberimizin soyundan gelen seyyid ve şeriflerle ilgilenmek üzere "nakîbü'l-eşrâflık" makamı kurulmuş ve bu göreve ilk olarak Seyyid Ali Nattâ' tayin edilmişti.³ Daha sonra Osmanlı padişahları, nakîbü'l-eşrâflık makamına büyük bir önem vermişler ve peygamber sevgilerini onun torunlarıyla ilgilenmek suretiyle göstermişlerdir. Yıldırım Bayezid döneminden başlayıp devletin son günlerine kadar her sene Mekke ve Medine'nin ihtiyaçları için surreler gönderilmesi de yine Peygamberin yaşadığı yerlere karşı olan muhabbet ve hürmetten kaynaklanmıştır.

Sultan II. Murad, Peygamber sevgisinin bir gereği olarak onun orunları olan seyyidlere ve şeriflere her yıl bin sikke altın verilmesi geleneğini başlatmıştır.⁴

Fâtih Sultan Mehmed (1451-1481)'in İstanbul'un fethi için gösterdiği gayretlerde, bu konuda rivâyet edilen bir hadisteki müjdeye nail olmak ve Peygamberimizin övdüğü kumandan sıfatını kazanmak önemli bir rol oynamıştır.

Fâtih Sultan Mehmed'in oğlu Sultan II. Bayezid (1481-1512), Türkçe İvânındaki bir na'tta peygamber sevgisini şöyle dile getirmiştir⁵:

Muhammed-i Arabî kim resûl-i ekmeldür
Tekarrubıyla kamu enbiyâdan efdaldür

Kalan resûllerin kavmine idi daveti çün
Nübüvveti ile bu ins ü câna mürseldür

Kim ânı medh ide çün medhidür ânın levlâk
Defâtir-i dü-cihân midhatinde mücmeldür

Hilâfet makamının Osmanlı padişahlarına geçmesini sağlayan Yavuz Sultan Selim (1512-1520), Peygamberimizin hatıraları olan mukaddes emanetleri İstanbul'a getirerek Topkapı Sarayı'ndaki özel bir bölümde

³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, Ankara 1988, s. 164.

⁴ Solakzâde, *a.g.e.*, I, 256.

⁵ Coşkun Ak, *Şair Padişahlar*, Ankara 2001, s. 137.

muhafaza edilmesini sağlamıştı. Hırka-i Saâdet Dâiresi denilen bu bölümde, kırkıncısı bizzat Yavuz Sultan Selim olmak üzere 24 saat kırk hâfızın Kur'ân-ı Kerim okuması emredilmişti.⁶ Bundan sonra her sene genellikle Ramazan ayının on beşinde padişah, sadrazam ve şeyhülislâm başta olmak üzere ileri gelen devlet ricâli Hırka-i Saâdet'i ziyaret ederlerdi.⁷ Ayrıca her sene Mevlid Kandili'nde önceleri Ayasofya ve daha sonra Sultan Ahmed Câmii'nde yine bütün önemli devlet ricâlinin katıldığı Mevlid-i Şerîf merasimi yapılırdı.⁸ Devlet teşrîfâtında önemli bir yeri bulunan bu merasimlerde, peygamber sevgisi en coşkulu bir şekilde ifade edilirdi.

Türkçe ve Farsça dîvânları bulunan Yavuz Sultan Selim, peygamber sevgisini şu sözlerle dile getirmiştir⁹:

“Ey cemâl-i nûr-i çeşm-i evliyâ
Elmeded vey ma'den-i nûr-i Hüdâ
Hâk-i pâ-y-i tûtiyâ-yı asfiyâ
Elmeded ey ma'den-i nûr-i Hüdâ

Kimse sensiz bulamaz Hakka vusûl
Feyz-i lütfunla olur merd-i kabul
Rahmeten lil âlemînsin ya Resûl
Elmeded ey ma'den-i nûr-i Hüdâ

Eyledin bîhad cürüm ile cerîm
Oldun eşhâs-ı hevâ ile nedîm
Eyle isyânım şefâat ya Kerîm
Elmeded vey ma'den-i nûr-i Hüdâ

Ey kerem kâni Resûl-i Kibriyâ
Kemterindür bu Selîm-i pür hatâ
Dergehinden ilticâ eyler atâ
Elmeded vey ma'den-i nûr-i Hüdâ”

⁶ Yahya Kemal, *Aziz İstanbul*, İstanbul 1989, s. 121.

⁷ Ali Seydi Bâý, *Teşrîfât ve Teşkilatımız*, haz. Niyazi Ahmet Banoğlu, İstanbul ts., s. 162.

⁸ Ali Seydi Bey, *a.g.e.*, s. 151.

⁹ Bk. Tarih İçinde Hicret ve Na'atlar Antolojisi, İstanbul 1982, s. 23-24.

Osmanlı padişahları içinde en uzun saltanat süren Kânûnî Sultan Süleyman (1520-1566), “Muhibbi” mahlasıyla yazdığı dîvânındaki bir na‘tta şöyle demektedir¹⁰:

“Hak Teâlânun resûlî hem şefâat kânıdur
Halk-ı âlem rûz-ı mahşerde kamu muhtac ana
Ey Muhibbî Hak Teâlâ Mu‘cizin izhâr ide
Cümleten ola mutî‘ râm ola ehl-i hâc ana”

Başka bir şiirinde de Kânûnî peygamber sevgisini şöyle belirtir¹¹:

“Hamdülillah Muhammed ümmetiyiz
Can ile Mustafa’yı kim sevmez”

Kânûnî’nin oğlu Sultan II. Selim (1566-1574), Peygamberimize karşı duyduğu muhabbeti ve şefaate isteğini şu sözlerle ifade etmiştir¹²:

“Ya resûl-i müctebâ eyle şefâatle rehâ
Abd-i âciz bir güneşkâram gönülde yok sivâ

Eylemiş Allah bu tahtı nasîb ümmetine
Ben güneşkâra degül lâyük bu ihsân u ‘atâ

Âcizem pür-aşem ü zenb ü pür-me‘âsîdür kulun
Merhamet kılmazsan ey şâh-ı rusûl hâlüm fena

Lutf u ihsanından ümmîd kesmezem kim şefkatün
Bu Selîmi elbet eyler mevsûl-i râh-ı Hüdüâ”

Kânûnî’den sonra en çok şiir yazan Osmanlı padişahı olan Sultan III. Murad (1574-1595), dîvânında Peygamberimizi şu sözlerle tavsîf etmektedir¹³:

¹⁰ Ak, *age.*, s. 191.

¹¹ Amil Çelebioğlu, *Kânûnî Sultan Süleyman Devri Türk Edebiyatı*, İstanbul 1994, s. 37.

¹² Ak, *age.*, s. 56.

¹³ H. Ahmet Kırkkılıç, *Sultan III. Murad*, Ankara 1988, s. 74.

“Ehaddan oldu zâhir çünkü Ahmed
Çü geldi âleme dendi Muhammed

Vücudu mürtefi olmuş ulâda
Anun çün ism-i resmîdür müebbed

Mıyân-i mâ-i ve't-tîn iken Âdem
Resûl ide özi dini müeyyed

Delîl-i enbiyâ vü evliyâdur
Musaffâdur küdüret andan eb'âd

Gele çün kim zuhûra yevm-i mahşer
Murâda pes ricâsı oldu mesned”

Peygamber sevgisini en çok hisseden padişahlardan biri olan Sultan I. Ahmed (1603-1617), Peygamberimizin ayak izi şeklinde bir sorguç yaptırarak sarığına takmış ve ortasına şu sözlerini yazdırmıştır¹⁴:

“Nola tâcum gibi başımda götürsem dâim
Kadem-i resmini ol şâh-ı rustülün
Gül-i gülzâr-ı nübüvvet o kadem sâhibidür
Ahmedâ durma yüzün sür kademine ol gülün”

Sultan I. Ahmed'in oğlu Sultan II. Osman (1618-1622), Peygamberimizin kadem-i şerîfini resmederek yanına bir tuğra çekmiş ve hazırladığı bu levhayı Eyüp Sultan Türbesi'ne hediye etmiştir.¹⁵

“İkbâlî” ve “Meftûnî” mahlaslarıyla şiir yazan Sultan II. Mustafa (1695-1703), yazdığı na'tın son iki dörtlüğünde peygamber aşkını şu samîmî sözlerde dile getirmektedir¹⁶:

“Ey Rahîm-i lâyezâl itme hesâbı bendene
Cân-ü dilden özlerem ol cism-i pâki görmege
Yâ Habîb-i Kibriyâ cem' it livâ-yı hamdüne
Es-salâtü ve's-selâm yâ Sâdika'l-va'di'l-emîn

¹⁴ Ak, *age.*, s. 263.

¹⁵ Ak, *age.*, s. 285.

¹⁶ Ak, *age.*, s. 81.

Ümmetinden en hakîr-ü bîkesem ya Resûl
Hazretine itdügüm vird ü salâtı it kabul
Âciz-ü Meftûnîyi cennât-ı ‘adne it kabûl
Es-salâtü ve’s-selâm yâ Sâdika’l-va‘di’l-emîn”

Lale Devri padişahı olarak bilinen Sultan III. Ahmed (1703-1730),
dîvânındaki bir na‘tında şu sözlerle peygamberimize seslenir¹⁷:

“Ey Nebîler Serveri mahbûb u ins ü hâs ü ‘âm
Kıl şefâat bendene cürm ile olmayam müdâm

Ey kamu âsilerün derdine merhem eyleyen
Ben onılmaz derde düşdüm hâlüme eyle kerem

Sen şefâat kânısın ey menba-ı ilm-i Hüdâ
Gel bana eyle terehhum ola noksanum tamam

Rahmetenlil‘âlemînsin ey yüzi bedr-i münîr
Ben zaife merhamet kıl pür-kusûrun ey Hümâm

Ahmedâ gel olmak istersen eger gamdan halâs
Ol Resûlün sünnetinde daima sahib-i makam”

Başka bir na‘tında peygamber sevgisinin bir ifadesi olan mevlid
okunması hakkında Sultan III. Ahmed şöyle der¹⁸:

“Ey derûnı âteş-i aşk-ı Resûl ile yanan
İstimâ‘-ı mevlid-i pâk-i Resûla hâzır ol
Kalbi dâim ser-te-ser aşk-ı Resûl ile dolan
İstimâ‘-ı mevlid-i pâk-i Resûla hâzır ol”

¹⁷ Ak, *age.*, s. 310.

¹⁸ Ak, *age.*, s. 311.

Sultan III. Ahmed, peygamber sevgisini aşağıdaki dörtlüklerde daha açık bir şekilde anlatmıştır¹⁹:

“Zât-ı pâk-i Mustafa’ya âşıkım
Cân ile Fahrü’l-verâ’ye âşıkım
Muksim-i feyz-i nevâdır ol şerîf
Menba’-ı cûd ü ‘atâye âşıkım

Enbiyânın umdesi ser defteri
Asfiyânın kudvesi hem rehberi
Kâinatın zübdesi vü mefhari
Aşk ile Bedrû’d-dücâ’ye âşıkım

Eşiğinde abd-i memlûk ol hüdâm
Andan özge yoktur a’lâ-yi merâm
Saltanat budur Necîbâ bil tamâm
Şimdi Zât-ı Müctebâ’ye âşıkım”

Osmanlı padişahları arasında bestekârlığı ve şairliğiyle öne çıkan Sultan III. Selim (1789-1807), peygamber sevgisini ve onu görebilme arzusunu şu sözlerle ifade eder²⁰:

“Vaktini idrâk ideydüm
Pâyına yüzler süreydüm
Vech-i pâkini göreydüm
Ol Muhammed Mustafa

Lutfile ihsan ideydi
Afvına şâyân ideydi
Derdüme derman ideydi
Ol Muhammed Mustafa

Ah zamanunda olaydum
Gazveye bile gideydüm
Ben de çok rif’at bulaydum
Ol Muhammed Mustafa”

Genelde yaptığı ıslahat hareketleriyle tanınan Sultan II. Mahmud (1808-1839) da yazdığı bir na‘tın son iki beytinde şöyle der²¹:

¹⁹ Tarih İçinde Hicret ve Na‘tlar Antolojisi, s. 43.

²⁰ Ak, *a.g.e.*, s. 328.

“Âcizem ey pâdişâh-ı mürselîn-ü enbiyâ
Merhamet kıl ‘Adlîyi bu vechile kıl pür-sürûr
Ey Habîb-i Kibriyâ ey pâdişâh-ı pür-vefa
Düşmeni makhûr kıl bedhâh-ı dîni eyle kûr”

XIX. asrın sonlarında halife unvanını en faal bir şekilde kullanan Sultan II. Abdülhamid (1876-1909), 1888’de Fransız yazar Henri de Bornier’in yazdığı peygamberimizi küçük düşüren piyesi Fransa’yı uyarak yasaklatmıştı.²² Sultan II. Abdülhamid’in bu davranışında peygamber sevgisinin önemli bir rol oynadığı açıktır.

SONUÇ

Görüldüğü üzere çoğu şair olan Osmanlı padişahları, Peygamberimize sevgilerini daha çok yazdıkları na‘tlarda belirtmişlerdir. Bu na‘tlarda, samimi bir peygamber sevgisi ve ondan umulan şefaathalebi dile getirilmiştir. Ayrıca Topkapı Sarayı’ndaki mukaddes emanetlere karşı gösterilen saygıda ve burada yapılan merasimlerde peygamber sevgisinin etkili olduğu görülmektedir. Peygamberimizin yaşadığı şehirlere gösterilen hürmet ve muhabbet sebebiyle surre-i hümayûn geleneği yaşatılmıştır. Böylelikle Osmanlı padişahları, halife sıfatının gereğini ellerinden geldiği kadar yerine getirmişlerdir.

²¹ Ak, *age.*, s. 94.

²² Mustafa Alkan, *Osmanlılarda Hilâfet*, İzmir 1997, s. 237.